

SUOMEN
KOULUHISTORIALLISEN
SEURAN
VUOSIKIRJA
2003

*Koti ja koulu,
kasvatuksen
perusta*

**KOTI JA KOULU,
KASVATUKSEN PERUSTA**

**SUOMEN KOULUHISTORIALLINEN SEURA
VUOSIKIRJA 2003
XLI**

© Kirjoittajat, Opetushallitus ja Suomen Kouluhistoriallinen Seura

Taitto: Tyko Elo

Reproduktio: TykoGrafii

Kirjaintyytit: Univers, Berthold Garamond

Painotyö: Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi 2003

ISSN 0780-7694

Esipuhe

Suomen kouluhistoriallinen seura julkaisee näin jo 41. vuosikirjansa. Vuosikirja koostuu aktiivisten seuran jäsenien artikkeleista, jotka liittyvät henkilöhistoriaan, koulu- ja kotikasvatukseen ja opettajan tehtävään. Aikaisemman käytännön mukaan kukin kirjoittaja vastaa oman artikkelinsa sisällöstä. Toimituskunta kiittää kaikkia kirjoittajia vuosikirjan avustamisesta.

Vuosikirjan toimituskuntaan kuuluivat professori Martti T. Kuikka, opetusneuvos Antti Lappalainen ja opetusneuvos Erkki Merimaa.

Helsingissä, lokakuun 9. päivänä 2003

MARTTI T. KUIKKA   ANTTI LAPPALAINEN   ERKKI MERIMAA

Kirjoittajat

Sirkka Heiskanen-Mäkelä, FT

Riitta Hirvonen, musiikkitieteen maisteri

Tuula Hyyrö, KL, didaktiikan lehtori, Tampereen yliopisto

Annukka Jauhiainen, KT, aikuis- ja ammattikasvatuksen lehtori, Turun yliopisto

Jouko Kauranne, FT, kouluneuvos

Elise Lujala, KL, yliassistentti, Oulun yliopisto

Paavo Malinen, FT, professori

Riitta Koistinen-Mandalios, KL,

Jyrki Männistö, KT, lehtori, Tampereen normaalikoulu

Lasse Paajanen, rehtori

Reijo Pajamo, FT, emeritus professori, Sibelius-Akatemia

Jukka Rantala, FT, dosentti, Helsingin yliopisto

Harri Saine, KT, luokanopettaja, Pori

Hannu Syväoja, FT, apulaisrehtori, Tampere

Markku Vanttaja, KT, tutkija, Turun yliopisto

Hannu Välimäki, TT, KT, FT

- 7 Reijo Pajamo
J. L. RUNEBERG JA VIRSIKIRJA
- 35 Hannu Välimäki
T. P. VIRKKUNEN USKONNONPEDAGOGINA
- 47 Paavo Malinen
**KAKSI MATEMATIIKAN OPETUKSEN
JA REFORMIPEDAGOGIIKAN
TUTKIMUKSEN PIONEERIA**
- 54 Annukka Jauhiainen
**"KANSALAISKASVATUSTA JA
KÄYTÄNNÖN TAITOJA – KANSAKOULUN
JATKO-OPETUSKYSYMYS"**
- 67 Harri Saine
**OPPIVELVOLLISUUSKOULUN
VÄHEMMISTÖRYHMIEN USKONNONOPETUS**
- 85 Hannu Syväoja
**EMILE, TARZAN, JUKOLAN VELJEKSET
– VAPAAN KASVATUKSEN LUMO**
- 102 Jyrki Männistö
**MAKSUTTOMAT OPPIMATERIAALIT
KANSAKOULULAISEN AVUKSI**
- 117 Riitta Hirvonen
"KUN KOULUTYÖNI ALKAA TAAS"
- 141 Markku Vanttaja
KOULUSUORITUMISTA SELITTÄVÄT TEKIJÄT

- 154 Jouko Kauranne
**NELJÄNNESVUOSISATA OPETUSTOIMEN
KEHITTÄMISTÄ HELSINGISSÄ**
- 175 Sirkka Heiskanen-Mäkelä
KAHDEN KOULUN VÄKEÄ
- 194 Elise Lujala
**KOTIKASVATUKSEN TUKEMINEN
– YHTEISKUNNAN ETU**
- 206 Riitta Koistinen-Mandalios
**LOTTA SVÄRD
– JÄRJESTÖ KASVATTAJANA**
- 223 Tuula Hyyrö
**KOULUMESTAREITA JA MAISTEREITA
TARTON TÖS:STA 175 VUOTTA**
- 244 Lasse Paajanen
**HELSINGIN MATEMATIIKAN JA
FYSIKAN OPETTAJIEN JÄRJESTÖ-
TOIMINNAN ALKUJAJOISTA**
- 252 Jukka Rantala
**MIKROHISTORIAN MERKITYS
OPETTAJUUDEN TUTKIMISESSA**
- 263 Suomen kouluhistoriallinen seura
Toimintakertomus vuodelta 2002
- 266 Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirjat 1935–2002